

Guía Docente

Datos Identificativos					2020/21
Asignatura (*)	Intervención psicoeducativa nas dificultades da aprendizaxe da escritura	Código	652438021		
Titulación					
Descritores					
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos	
Mestrado Oficial	2º cuadrimestre	Primeiro	Obrigatoria	3	
Idioma	Castelán				
Modalidade docente	Presencial				
Prerrequisitos					
Departamento	Psicología				
Coordinación	Gonzalez Seijas, Rosa Maria	Correo electrónico	rosa.maria.gonzalez.seijas@udc.es		
Profesorado	Gonzalez Seijas, Rosa Maria	Correo electrónico	rosa.maria.gonzalez.seijas@udc.es		
Web					
Descrición xeral	Esta materia ten como obxectivo afondar en: 1- a identificación das dificultades na aprendizaxe da escritura. 2- o deseño, adaptación e aplicación de técnicas de avaliación e intervención psicoeducativa nas dificultades na aprendizaxe da escritura.				
Plan de continxencia	1. Cambios de contido Non se realizarán cambios 2. Metodoloxías * metodoloxías de ensino que se manteñen ? actividades iniciais ? estudo de casos ? lecturas ? obras tutoradas ? proba mixta * metodoloxías de ensino que se modifican ? obradoiro (non terá lugar) ? proxecto de investigación (non se fará) 3. Mecanismos de atención personalizada aos alumnos -e-mail: según as horas estables para a tutoración, onde consulten, resollen dúbidas ou soliciten reunión a través de equipos. -moodle: de acordo coa necesidade dos estudantes -teams: unha sesión semanal no marco tempo que se asigna á materia 4. Modificacións na avaliación Non se farán cambios * observacións de avaliación: Mantéñense os mesmos que aparecen na guía docente, agás todo o que se refire a asistencia e clases presenciais que son substituídas por clases virtuais en caso de confinamento de la poboación. 5. Modificacións da bibliografía ou Webgrafía Non se farán cambios				

Competencias / Resultados do título

Código	Competencias / Resultados do título

Resultados da aprendizaxe

Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título		
Coñecer e ser capaz de utilizar os diferentes modelos, teorías, métodos e técnicas de avaliación e intervención que son específicos dos distintos ámbitos da investigación en Psicoloxía Aplicada e desenvolver unha actitude crítica propia do espírito científico		BI6 BI9 BI16	CM4 CM7
Ser capaz de analizar a documentación bibliográfica necesaria para un traballo de investigación	AI2 AI9 AI10 AI11 AI12	BI10	CM6 CM8
Saber realizar un seguimento sobre un caso elixindo obxectivos pertinentes e realistas.	AI2 AI4 AI5 AI7 AI8	BI5 BI14	
Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información.	AI1 AI2 AI6 AI7	BI1 BI7	
Realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica.	AI5 AI6 AI7 AI8 AI18	BI2	
Lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación.	AI6 AI7 AI18	BI1	
Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos.	AI1 AI2 AI18	BI7	
Ser capaz de deseñar instrumentos de recollida de información en programas de intervención psicolóxica.	AI2 AI5 AI6 AI15 AI16	BI7 BI9 BI11 BI13	CM3
Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información.		BI7 BI8 BI12 BI15	
Realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica.	AI1 AI2 AI5 AI6 AI18	BI1 BI2 BI3 BI7 BI17 BI18	
Lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación.	AI2 AI4 AI5 AI6 AI7	BI1 BI3 BI7	

Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos.	AI7	BI1	
	AI8	BI7	
	AI18		

Contidos	
Temas	Subtemas
1- TEORIAS E MODELOS DE ESCRITURA	1.1. O CONTEXTO HISTORICO E SOCIAL DA INVESTIGACION EN ESCRITURA. 1.2. TEORIAS E MODELOS.
2- DESARROLLO DA ESCRITURA	2.1. O CEREBRO E A ESCRITURA. 2.2. FACTORES COGNITIVOS NO DESENVOLVEMENTO DA ESCRITURA.
3- MODELOS E APROXIMACIÓN S INSTRUCCIONALES	3.1. AVALIACIÓN DA ESCRITURA. 3.2. ESTRATEXIAS INSTRUCCIONALES NO ENSINO DA ESCRITURA.
4. ESCRITURA E POBOACIÓN S ESPECÍFICAS	4.1. INSTRUCIÓN EN ESCRITURA PARA ALUMNOS CON DIFICULTADES NA APRENDIZAXE.
5. INVESTIGACIÓN NA ESCRITURA	5.1. ANÁLISE DALGUNHAS INVESTIGACIÓN S ESPAÑOLAS

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Actividades iniciais	A1 A2	1	2	3
Estudo de casos	A1 A3 A4 A5 A6 A7 B3 B5 B7 B11 B12 B13	2	4	6
Lecturas	B6 B8 B10 B17 B18 C7	3	5	8
Obradoiro	A10 A11 A12 A15 A16 A18 B1 B2 B9 B14 C3 C4	3	12	15
Traballos tutelados	A8 B7 B15 B16 C6 C8	2	8	10
Proba práctica	A5 A6 A9 A16 B1 B2 B3 B12	2	11	13
Sesión maxistral	A1 B1 B6 B8 B12	7	0	7
Proba mixta	A2 A6 A7 A10 A11 A12 A18 B1 B2 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B18	1	4	5
Atención personalizada		8	0	8

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Actividades iniciais	Establecer coñecementos previos e aclarar aspectos da guía docente.
Estudo de casos	Análisis de casos. Evaluación e intervención.
Lecturas	Lectura de artigos que permiten profundar no tema correspondente.
Obradoiro	Seminario taller que facilite profundar nalgunhas estratexias de ensino-aprendizaxe.
Traballos tutelados	Seguimento da escritura de casos reais que facilitan a integración da teoría e a práctica.

Proba práctica	Os procedementos e estratexias aprendidas con materiais específicos aplicaranse aos casos de DAE e serán presentados aos compañeiros.
Sesión maxistral	Explicación dos contidos
Proba mixta	Se os alumnos elixen esta opción, será unha proba mixta (tipo test, pregunta curta e caso) na que deben aplicar a teoría á práctica.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Proba mixta Sesión maxistral Traballos tutelados Estudo de casos	Estas metodoloxías terán tutoría personalizada segundo as necesidades dos/das alumnos/as.

Avaliación

Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Proba mixta	A2 A6 A7 A10 A11 A12 A18 B1 B2 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B18	A avaliación final será unha proba mixta (individual) que combine preguntas de resposta curta, preguntas abertas, e de múltiples opcións. Ademais, terá un caso para analizar, avaliar e/ou intervir.	50
Traballos tutelados	A8 B7 B15 B16 C6 C8	Deseño e presentación dunha avaliación e intervención psicoeducativa dun caso con DAE. Traballo en grupo (mínimo 3 máximo 5).	30
Estudo de casos	A1 A3 A4 A5 A6 A7 B3 B5 B7 B11 B12 B13	Asistencia, participación e actitude nas actividades de clase (análise de casos, lecturas, aprendizaxe colaborativo e talleres).	20

Observacións avaliación

Observacións:

* Respecto da asistencia:

-O alumnado que non poida asistir a clase (modalidade non presencial ou o que estude a tempo parcial (previa autorización da comisión pertinente) é dicir, que teñen dispensa de asistencia total ou parcial, terán que ir á proba mixta (proba oficial) que será a mesma para todo o alumnado e valeralles o 50% da nota. Ademais, terán que realizar os traballos solicitados en clase que será o outro 50% da nota, e que deberán entregarse en tempo e forma co resto do alumnado de clase.

É indispensable que presenten dispénsa de asistencia á profesora.

-Se non cumpren o requisito de dispensa da asistencia terán que ir á proba mixta, realizar os traballos solicitados en clase, dado que estes teñen unha porcentaxe na nota final. A súa nota será sobre o 80% posto que non poderán responder as esixencias do estudo de casos.

-Para o alumnado presencial, teranse en conta dúas faltas con xustificación médica do alumno. Non se terán en conta ningún outro tipo de xustificacións. Ej: carné de conducir, entrevista de traballo, acompañar a algún familiar, etc.

-A materia e cada parte da mesma considéranse aprobadas con 5.0.

-Os alumnos que teñen os traballos aprobados e o exame suspenso ou viceversa poden presentar o exame ou os traballos na convocatoria de xullo.

-Para facer media debe estar aprobado o exame (proba mixta). É unha condición indispensable.

Este criterio é válido para todas as convocatorias de exame.

Fontes de información

Bibliografía básica

- ROLDÁN, L. y GONZALEZ, R.M. (2019). Conciencia Fonológica y lectura de palabras. Madrid: GIUNTI EOS
- Sánchez, I y González, R.M. (2019). Xavitor,o castor lector. Vigo: GLIA
- Defior, S., Serrano, F. y Gutiérrez, N. (2015). Dificultades específicas de aprendizaje. . Madrid: Editorial Síntesis.
- Cuetos, F. (2009).Psicología De La Escritura. Madrid: Wolters Kluwer.Cuetos, F., Ramos, J.L. y Ruano, E. (2004). PROESC. Evaluación de los procesos de escritura. Madrid: TEA.González, R.M y Cuetos, F. (2008). Actividades para el aprendizaje de la lectura y la escritura (ALE 1,2,3,4). Madrid:CEPE.González, R.M. (2002). PODER escribir. Programa de entrenamiento en procesos cognitivos de la escritura. Madrid: EOS.Graham, S., Harris, K. y Larsen, L. (2001). Prevention and Intervention of Writing Difficulties for Students with Learning Disabilities.Learning Disabilities Research and Practice, 16(2), 74-84.Graham S, Harris K.R.(2005). Writing better: Effective strategies for teaching students with learning difficulties. Baltimore: Brookes.Graham, S., Harris, K. R., y Larsen, L. (2001). Prevention and intervention of writing difficulties for students with learning disabilities.Learning Disabilities Research and Practice, 16, 74-84.Graham, S. (2018). A revised writers within community model of writing. Journal of Educational Psychologist, 53(4), 258-279. <https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1481406>Graham, S. (2019). Changing How Writing Is Taught. Review of Research in Education, 43(1), 277-303. <https://doi.org/10.3102/0091732X18821125>Limia, S., Deaño, M., Conde, Á., Iglesias-Sarmiento, V., Alfonso, S. y Tellado, F. (2017) Eficacia de un programa de escritura orientado metacognitivamente en alumnos de 3º a 6º grado de Educación Primaria con dificultades de aprendizaje en escritura. INFAD Revista de Psicología. Vol. 1 (2). P. 61-70. <https://doi.org/10.17060/ijodaep.2017.n1.v3.975>López Escribano, C. (2012). La escritura. En F. Cuetos. Neurociencia del Lenguaje. Madrid: Editorial Medica Panamericana, pp.154-169.Roldán, L. y González, R.M.(2019). Escribiendo narraciones y descripciones. Madrid:EOSRipoll, J.C. (2018). Atención a los trastornos del lenguaje, lectura y escritura en la escuela. Monroy, R. (Ed.). Manual práctico de logopedia. (p. 45-56). Valencia: PSYLICOM Distribuciones Editoriales.Troia, G.A, Olinghouse, N., Hawkins, L., Kioke, R., Cen, A., Wilson, J., Stewart, K. (2015). Academic standards for writing. Elementary School Journal. Vol. 116. P. 291?321.Troia, G., y Graham, S. (2017). Use and acceptability of adaptations to classroom writing instruction and assessment practices for students with disabilities: A survey of Grade 3?8 teachers. Learning Disabilities Research & Practice, 32, 257?269. <https://doi.org/10.1111/ldrp.12135>Uceira, E., González, R. M., y Cuetos, F. (2012). LOS TORRES UNA FAMILIA DE ESCRITORES. Programa de intervención en los procesos de escritura para alumnos de segundo y tercer ciclo de primaria. Madrid: CEPE, S.L.

Bibliografía complementaria	- Cuetos,F., Soriano,M., Rello,L (2019). Dislexia, ni despiste ni pereza. Madrid: La esfera de los libros Avendaño, A., Lombardía, C. López I. y Pacoret, C. (2012). O purreco dos bosques. Santiago de Compostela: Editorial GLIA. Avendaño, A., Lombardía, C. López I. y Pacoret, C. (2012). As aventuras de Toreto. Santiago de Compostela. Editorial GLIA. Arias,O., y García.J. (2006). El papel de la revisión en los modelos de escritura. Aula Abierta, 88,37-52. Arroyo,R. y Salvador,F.(2005). El proceso de palmación en la composición escrita de alumnos de educación primaria. Revista de Educación,336,353-376. Bilbao, M.C. y Santa, G. (2002). Evaluación e intervención en las dificultades de aprendizaje de la expresión escrita. En M.E. Del Campo (Ed.). Dificultades de Aprendizaje e intervención Psicopedagógica. Madrid: Sanz y Torres, pp.463-494. Bilbao, M.C. y Santa, G. (2002). Evaluación e intervención en las dificultades de aprendizaje de la expresión escrita. En M.E. Del Campo (Ed.). Dificultades de Aprendizaje e intervención Psicopedagógica. Madrid: Sanz y Torres, pp.463-494. Cuetos, F. (2011). Neurociencia del Lenguaje. Madrid: Panamericana. Galera, F. (2001). Aspectos didácticos de la lectoescritura. Grupo Editorial Universitario. Galve, J.L. (2005). BECOLE. Madrid: EOS. García Sánchez (Coord.). (2000). De la psicología de la instrucción a las necesidades curriculares. Barcelona: Oikos-tau. García Sánchez (Coord.). (2002). Aplicaciones de Intervención Psicopedagógica. Madrid: Pirámide. García Sánchez, J.N. (2001). Intervención psicopedagógica en las funciones verbales: lectura y escritura. En J.N. García Sánchez. Dificultades de aprendizaje e intervención psicopedagógica. Barcelona: Ariel, pp.101-123. García Sánchez, J.N. (2007). Dificultades del desarrollo. Madrid: Pirámide. García Vidal, J. y González Manjón, D. (2000). Dificultades de aprendizaje e intervención psicopedagógica. Vol. 2: Lectura y escritura. Madrid: EOS. García, J. y De Caso, A.M. (2002). Estrategias cognitivas en la composición escrita: ilustración de un programa de intervención. En J.A. González- Pienda, J.C. Núñez, L. Álvarez y E. Soler. (Coords.). Estrategias de Aprendizaje. Madrid: Pirámide, pp.141-162. González, R.M. y Otros (2013). Javitor, el castor lector y los amigos de las letras. Madrid: CEPE. González, R.M., Cuetos,F., Vilar, J. y Uceira, E. (2015). Efectos de la intervención en conciencia fonológica y velocidad de denominación sobre el aprendizaje de la escritura. Aula Abierta, 43: 1-8. Graham, S., Gillespie A., McKeown., D. (2013) Writing: importance, development, and instruction. Reading and Writing 26, 1-15. Jiménez, J. y Muñetón, M.A. (2002). Dificultades de aprendizaje de la escritura. Madrid: Trotta. Mather, N., Wendling, B., Roberts,R. (2009). Writing Assessment and Instruction for Students with Learning Disabilities. San Francisco: John Wiley and sons. Peñafiel, M. (2009). Guía de intervención logopédica en la disgrafía. Madrid: Síntesis. Puente, A., Jiménez,V. y Alvarado, J. (2009). ESCOLA, escala de conciencia lectora. Madrid: EOS. Salvador Mata,F. (2000). Cómo prevenir las dificultades en la expresión escrita. Málaga: Aljibe. Uceira, E. González, R.M. (2015). La baraja de las palabras. Madrid:EOS. -Bibliografía de Conciencia Fonológica Altozano,M. y González, A. (2013). Cono-fonos. Granada: GEU editorial Carrillo, A. y Carrera, C. (1993). Programa de habilidades metafonológicas. Actividades de preparación para la lectura. Madrid:CEPE. De la Torre, C. y otros (2002). Komunica. Programa para el desarrollo del conocimiento fonológico. Málaga: Aljibe. Gracia, C.(2008). Los sonidos de las palabras. Madrid: CEPE. García, M. (2002). Vamos a jugar con.... Las palabras, las sílabas, los sonidos y las letras. Madrid: CEPE. González, R.M. y Cuetos,f. (2008). Actividades para el aprendizaje de la lectura y de la escritura. Madrid: CEPE. González , R.M. y Otros (2013). Javitor, el castor lector y los amigos de las letras. Madrid: CEPE. Jiménez,J.y Ortiz, M.R.(1995). Conciencia fonológica y aprendizaje de la lectura. Madrid: Síntesis. Ramos, J.L. y Cuadrado,I. (2006). Cuaderno de refuerzo del conocimiento fonológico. Madrid: EOS. Rodán, L. y González, R.M. (2019). Conciencia Fonológica y lectura de palabras. Madrid: EOS. Sánchez, I. y González, R.M. (2019). Xavitor o castor lector 1,2,3. Vigo: Glía. Uceira, E. y González, R.M.. (2015). La baraja de las palabras. Madrid: EOS. Vallés, A. (1998). Conciencia Fonológica. Valencia: Promolibro.

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías